

فعالیت های ورزشی و بزهکاری: آزمون تجربی نظریه پیوند اجتماعی هیرشی

اکبر علیوردی نیا^{*}، وجیهه آرمان مهر^{**}

* استادیار گروه علوم اجتماعی دانشگاه مازندران

** کارشناسی ارشد جامعه شناسی دانشگاه مازندران

تاریخ دریافت مقاله: ۸۶/۹ تاریخ پذیرش مقاله: ۸۷/۲

چکیده

هدف اصلی تحقیق حاضر بررسی تاثیر ورزش بر بزهکاری نوجوانان می باشد. روش پژوهش، پیمایشی بوده است و ۳۸۴ دانش آموز سال سوم دبیرستان های شهر ساری که در سال تحصیلی ۸۶-۸۵ مشغول به تحصیل بوده اند، به طور خود اجرا به پرسشنامه پاسخ داده اند. برای تبیین رابطه ی ورزش و بزهکاری از دو نظریه ی پیوند اجتماعی هیرشی و همچنین نظریه ی عزت نفس استفاده شده است. متغیرهای ملاک تحقیق که در پی تبیین متغیر پیش بین یعنی بزهکاری بوده اند، عبارت است از مشغولیت ورزشی، تعهد تحصیلی، دلبستگی، باور و عزت نفس. نتایج حاصل از تحلیل رگرسیونی چند متغیره حاکی از آن است که متغیرهای دلبستگی، باور و عزت نفس رابطه ی معکوس و معناداری با بزهکاری داشته اند. در حالی که با افزایش مشغولیت ورزشی، بزهکاری افزایش و با کاهش آن، کاهش نشان داده است. بین تعهد تحصیلی و بزهکاری نیز رابطه ی معناداری مشاهده نشده است. همچنین مقایسه ی ورزش های تیمی و انفرادی بیانگر این است که ورزش های تیمی و بزهکاری رابطه ی معناداری با یکدیگر نداشته اند، حال آن که با مشغولیت هر چه بیشتر در ورزش های انفرادی، بزهکاری افزایش نشان داده است.

کلید واژه های فارسی: بزهکاری، فعالیت های ورزشی، نظریه پیوند اجتماعی هیرشی و عزت نفس.

مقدمه

آمارهای موجود در ایران رشد فزاینده ی بزهکاری را در سال های اخیر نشان می دهد. جوانی جمعیت یکی از مهمترین زمینه های رشد بزهکاری شمرده می شود. آمارها نشان می دهد ۳۰ میلیون از جمعیت ۷۰ میلیونی ایران را افراد زیر ۲۵ سال تشکیل می دهد، گروه سنی ای که خطرات و آسیب های اجتماعی بی شماری آن ها را

1. aliverdinia@umz.ac.ir
2. Anterior Cruciate Ligament

تهدید می‌کند. تحقیقات بسیاری نشان داده است که اغلب بزهکاران نوجوان، از اوقات فراغت خود سوء استفاده می‌کنند (۱۵). ورزش به عنوان یکی از فعالیت‌های مهم اوقات فراغت، از اشکال مهم کنترل اجتماعی به حساب می‌آید و دارای اهداف تربیتی زیادی است (۸). در مطالعات پیرامون رابطه‌ی ورزش و بزهکاری، عمدتاً دو رویکرد کارکردگرایانه و انتقادی مطرح است. کارکردگرایان معتقدند ورزش باعث می‌شود مردم ارزش‌های مطلوب را یاد بگیرند و به نظر انتقادیون، ورزش ارزش‌های نامطلوب را انتقال می‌دهد (۴). بر اساس رویکرد انتقادی سازگاری هنجاری ورزشکاران کم می‌شود یا ممکن است برای دانش‌آموزان ورزشکار تضاد نقش ایجاد شود. بعضی ورزش‌ها نیز انگیزه‌ی زورآزمایی، تقلب و شرط‌بندی‌های پیش‌گویانه را افزایش می‌دهند (۱۲). تحقیقات دیگری در چارچوب رویکرد معاشرت افتراقی به تبیین رابطه‌ی ورزش و افزایش بزهکاری پرداخته، می‌گویند محیط‌های ورزشی امکان ارتباط با شبکه‌ی افراد بزهکار و بعضاً بزهکاران قدیمی را فراهم می‌کند (۹). در مقابل، دیدگاه کارکردگرایانه بر آن است که ورزش تاثیر معکوس بر بزهکاری دارد. نظریه‌ای که در تحقیق حاضر از بین نظریه‌های انحرافات اجتماعی به منظور تبیین رابطه‌ی ورزش و بزهکاری انتخاب گردیده و رویکرد کارکردگرایانه‌ای دارد، نظریه‌ی پیوند اجتماعی هیرشی^۱ است. بر اساس این نظریه، چهار عنصر دلبستگی، تعهد، مشغولیت و باور مانع رفتار بزهکارانه می‌شود. دلبستگی میزان عاطفه و احترامی است که فرد به دیگران مهم می‌گذارد. تحقیق کلی و همکارانش حاکی از آن است که مشارکت ورزشی در مدرسه ممکن است دلبستگی را افزایش دهد (۱۲). عنصر دوم نظریه‌ی پیوند اجتماعی هیرشی تعهد است. تعهد^۲ مربوط به سرمایه‌گذاری‌ای است که فرد برای دستیابی به اهداف عرفی نظیر تحصیلات بالا و تلاش برای حصول این اهداف انجام می‌دهد (۱۶)، هرچه سرمایه‌گذاری بیشتر باشد یا انگیزه برای کسب آن بالاتر باشد، دلیل بیشتری برای همنوایی با هنجارهای جامعه وجود دارد (۳). به نظر می‌رسد افرادی که آرزوی موفقیت‌های ورزشی را در سر می‌پروراند، یا برای این منظور هزینه‌ی مالی می‌کنند، به واسطه‌ی احساس تعهد حاصل آن، پیوند قوی‌تری با جامعه برقرار می‌کنند که می‌تواند منجر به کاهش احتمال بزهکار شدن ایشان شود (۸). سومین عنصر، مشغولیت^۳ است. مشغولیت بر این فرض استوار است که درگیری در فعالیت‌های مورد قبول جامعه، موجب می‌شود وقت و آزادی محدود فرد صرف شده، و نتواند به سراغ عمل بزهکارانه برود. اشتغال به کار، درس خواندن، ورزش کردن، سرگرمی و تفریح، فعالیت‌های مشارکتی در مدرسه یا زندگی خانوادگی از این نوع فعالیت‌ها است (۴). آخرین عنصر نظریه‌ی پیوند اجتماعی هیرشی عنصر باور^۴ می‌باشد. باور، وفاداری فرد به ارزش‌ها و اصول اخلاقی گروه است (۵). بسیاری اعتقاد دارند که نتیجه‌ی مهم ورزش، فرایند اجتماعی سازی آن است و بر اثر این تاثیر گذاری، کودکان و نوجوانان نقش‌های اجتماعی را که در آینده با آن مواجه خواهند شد، می‌آموزند (۲). کین^۵ با مطالعه

1- Hirschi's Social Bond Theory
 2 - Commitment
 3 - Involvement
 4 - Belief
 5 - Kine

و جمع‌بندی بیش از ۲۰۰ مقاله و تحقیق انجام شده پیرامون ورزش، نتیجه‌گیری کرد که برنامه‌های ورزش در مدارس اهداف نه‌گانه‌ای را که شامل رشد اخلاقی و نیز احراز صلاحیت‌های اجتماعی می‌شود، دنبال کرده و در رشد و توسعه‌ی آن نقش اساسی دارد (۶). یکی از فرضیات این تحقیق که مورد آزمون قرار گرفته است این که آیا مشغولیت ورزشی بزهکاری را کاهش می‌دهد؟ و آیا ورزش بر روی تعهد تحصیلی و نیز باورهای نوجوانان تاثیر مستقیمی دارد؟

در تحقیق حاضر برای بررسی تأثیر ورزش بر بزهکاری همچنین از نظریه‌ی عزت‌نفس^۱ نیز استفاده شده است. عزت‌نفس به معنای تأیید خود و داشتن احساس ارزشمندی خود است. افراد اغلب تمایل دارند نگرش منفی به‌خود را به حداقل و نگرش مثبت به‌خود را به حداکثر برسانند. وقتی هر احساس واقعی یا ذهنی نسبت به خود خراب شود، افراد استراتژی‌هایی برای این‌که تصور خود را بهبود بخشند، انجام می‌دهند. نوجوانی که عزت‌نفس پایینی دارد، ممکن است بزهکاری را به منزله‌ی جایگزینی برای توسعه‌ی احساساتی نظیر عزت‌نفس و هویت فردی بیابد (۱۶). از سوی دیگر تحقیقات مختلف نشان داده‌اند فعالیت ورزشی به عنوان فعالیتی که پاداش‌دهنده، مهیج و با احساس توانایی همراه است یا به واسطه‌ی تاثیر مثبتی که بر ادراک جسمانی نوجوان می‌گذارد، باعث افزایش عزت‌نفس می‌شود. بر این اساس می‌خواهیم ببینیم در جامعه‌ی آماری این تحقیق آیا دانش‌آموزانی که بیشتر در ورزش‌ها مشارکت دارند، از عزت‌نفس بالاتری برخوردارند؟ و آیا ورزش می‌تواند از طریق افزایش عزت‌نفس، بزهکاری را کاهش دهد؟

روش‌شناسی

روش تحقیق این پژوهش، پیمایشی^۲ است. این پژوهش همچنین از نوع مقطعی است و با تکنیک پرسشنامه‌ی خود اجرا انجام شد. نمونه‌ی آماری این تحقیق ۳۸۴ دانش‌آموزان دختر و پسر شهر ساری است که در سال تحصیلی ۸۶-۸۵ در دبیرستانهای دولتی و غیرانتفاعی و در پایه‌ی سوم دبیرستان مشغول به تحصیل می‌باشند و به شیوه‌ی نمونه‌گیری در این تحقیق، نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای چند مرحله‌ای غیر متناسب می‌باشد. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع‌آوری شده از رگرسیون چند متغیره و تحلیل مسیر استفاده شده و کلیه عملیات آماری با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS .ver.11.5 انجام گرفته است. همچنین در این تحقیق برای سنجش اعتبار^۳ مقیاس‌های مورد استفاده، از اعتبار محتوا و برای سنجش پایایی^۴ مقیاس‌های مورد استفاده در این تحقیق نیز از آلفای کرونباخ استفاده شده است.

1 - Self esteem
2- Survey
3 -Validity
4 - Reliability

یافته های تحقیق:

همان طور که جدول شماره (۱) نشان می دهد، بیشترین میزان شرکت پاسخگویان به طور مساوی (۵۹/۶ درصد) در ورزش های گروه اول (والیبال، هندبال، بسکتبال، فوتسال) و ورزش های گروه هفتم (نرمش و آمادگی جسمانی، پیاده روی، ایروبیک) بوده است. در مقابل، قایقرانی ورزشی است که کمترین تعداد پاسخگو (۳ درصد) را به خود اختصاص داده است.

جدول شماره (۱) توزیع پاسخگویان بر حسب فعالیت در رشته های مختلف ورزشی

همان طور که مشاهده می شود، اکثر پاسخگویان (۵۴/۴ درصد) یعنی ۲۰۹ نفر به میزان اصلا و بسیار کم در فعالیت ورزشی مشارکت داشته اند (جدول ۲). ۳۵/۹ درصد (۱۳۸ نفر) نیز فعالیت ورزشی خود را در حد کم

ورزش	والیبال	فوتسال	تنیس	کوهپایه‌ریزی	شنا	آمادگی جسمانی	دویدانی	زیمناسطیک	دوچرخه سواری	کشتی	قایقرانی	ورزش های رزمی	سایر ورزش ها	میزان
هرگز	۱۵۵ (۴۰/۴)	۲۲۴ (۵۸/۳)	۲۵۳ (۶۵/۹)	۳۰۵ (۷۹/۴)	۲۴۲ (۶۳)	۱۵۵ (۴۰/۴)	۲۹۲ (۷۶)	۳۶۳ (۹۴/۵)	۲۲۶ (۵۸/۹)	۳۶۰ (۳/۹)	۳۷۲ (۹۶/۹)	۳۱۶ (۸۲/۳)	۳۶۷ (۹۵/۶)	
۱-۴ ساعت	۲۰۰ (۵۲/۱)	۹۹ (۲۵/۸)	۱۱۸ (۳۰/۷)	۶۶ (۱۷/۲)	۱۱۲ (۲۹/۲)	۱۶۰ (۴۱/۷)	۸۲ (۲۱/۴)	۱۹ (۴/۹)	۱۰۶ (۲۷/۶)	۱۵ (۳/۹)	۸ (۲/۱)	۳۲ (۸/۳)	۹ (۲/۳)	
۵-۱۰ ساعت	۱۷ (۴/۴)	۴۳ (۱۱/۲)	۷ (۱/۸)	۸ (۲/۱)	۲۰ (۵/۲)	۴۹ (۱۲/۸)	۹ (۲/۳)	۲ (۰/۵)	۲۹ (۷/۶)	۴ (۱)	۴ (۱)	۲۳ (۶)	۷ (۱/۸)	
۱۱-۲۰ ساعت	۸ (۲/۱)	۸ (۲/۱)	۱۰ (۲/۶)	۲ (۰/۵)	۸ (۲/۱)	۸ (۲/۱)	—	—	۹ (۲/۳)	۵ (۱/۳)	—	۶ (۱/۶)	۱ (۰/۳)	
بیش از ۲۰ ساعت	۴ (۱)	۴ (۱)	۸ (۲/۱)	۳ (۰/۸)	۲ (۰/۵)	۱۲ (۳/۱)	۱ (۰/۳)	—	۱۴ (۳/۶)	—	—	۷ (۱/۸)	—	

گزارش نموده اند. علاوه بر این مطابق جدول، ۶ درصد (۲۳ نفر) به میزان متوسط و ۳/۶ درصد (۱۴ نفر) به میزان زیاد و بسیار زیاد به فعالیت ورزشی می پردازند.

جدول (۳) توزیع پاسخگویان را بر حسب ابعاد بزهکاری نشان می دهد. بر طبق یافته های جدول فوق، از مجموع ۳۸۴ دانش آموز، ۷۱/۶ درصد (۲۷۵ نفر) به میزان کم به وندالیسم دست می زنند. در مقابل، ۶/۸ درصد (۲۶ نفر) وندالیسم خود را به میزان زیاد و بسیار زیاد گزارش کرده اند. در رابطه با بعد دزدی و تقلب، حدود نیمی از پاسخگویان آن را به میزان کم و بسیار کم اعلام کرده اند و ۴۸/۱ درصد نیز گفته اند که به میزان متوسط دزدی و تقلب انجام می دهند. با توجه به این که یکی از سوالات طراحی شده، پیرامون تقلب در امتحانات بوده است، به نظر می رسد این میزان بیشتر مربوط به همین سنجه یعنی میزان تقلب در امتحانات مدرسه

می باشد. یافته ها همچنین نشان می دهد اکثریت دانش آموزان (۸۱/۳ درصد)، خشونت و پرخاشگری خود را به میزان کم و بسیار کم گزارش کرده اند و تنها ۴/۲ درصد، آن را در حد زیاد و بسیار زیاد اعلام کرده اند. مطابق داده های جدول، میزان کجروی فرهنگی دانش آموزان در حد بسیار پایینی گزارش شده است. به این صورت که ۸۲/۶ درصد ایشان، کجروی فرهنگی خود را در حد کم و بسیار کم گزارش کرده اند و تنها ۰/۸ درصد، آن را زیاد و بسیار زیاد دانسته اند.

جدول (۲) توزیع پاسخگویان بر حسب میزان ورزش کردن

میزان ورزش	تعداد	درصد	درصد تجمعی
بسیار کم	۲۰۹	۵۴/۴	۵۴/۴
کم	۱۳۸	۳۵/۹	۹۰/۴
متوسط	۲۳	۶	۹۶/۴
زیاد	۱۲	۳/۱	۹۹/۵
بسیار زیاد	۲	۰/۰۵	۱۰۰
جمع کل	۳۸۴	۱۰۰	—

جدول (۳) توزیع پاسخگویان بر حسب ابعاد بزهکاری

۱	وندالیزم	تعداد	درصد	درصد تجمعی
کم		۲۷۵	۷۱/۶	۷۱/۶
متوسط		۸۳	۲۱/۶	۹۳/۲
زیاد		۲۶	۶/۸	۱۰۰
۲	دزدی و تقلب	تعداد	درصد	درصد تجمعی
کم		۲۰۳	۵۲/۹	۵۲/۹
متوسط		۱۷۳	۴۵/۱	۹۷/۹
زیاد		۸	۲/۱	۱۰۰
۳	خشونت و پرخاشگری	تعداد	درصد	درصد تجمعی
کم		۳۱۲	۸۱/۳	۸۱/۳
متوسط		۵۶	۱۴/۶	۹۵/۳
زیاد		۲۶	۴/۲	۱۰۰
۴	کجروی اخلاقی- فرهنگی	تعداد	درصد	درصد تجمعی
کم		۳۱۷	۸۲/۶	۸۲/۶
متوسط		۶۴	۱۶/۷	۹۹/۲
زیاد		۳	۰/۸	۱۰۰

رگرسیون چند متغیره برای تبیین متغیر پیش بین (بزهکاری):

در این تحقیق برای انجام رگرسیون چند متغیره، از روش پس رونده استفاده شده است که در زیر گزارش می شود:

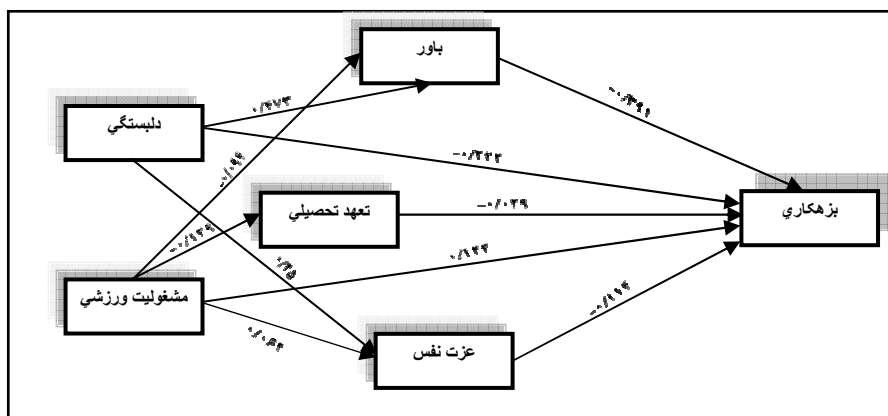
جدول (۴): خلاصه ی مدل رگرسیون چند متغیره ی بزهکاری

مدل	R	R Square	Adjusted R Square	F	Sig
۱	۰/۶۰۱	۰/۳۶۱	۰/۳۵۳	۴۲/۷۳۵	۰/۰۰۰
۲	۰/۶۰۰	۰/۳۶۰	۰/۳۵۴	۰/۴۳۷	۰/۰۰۰

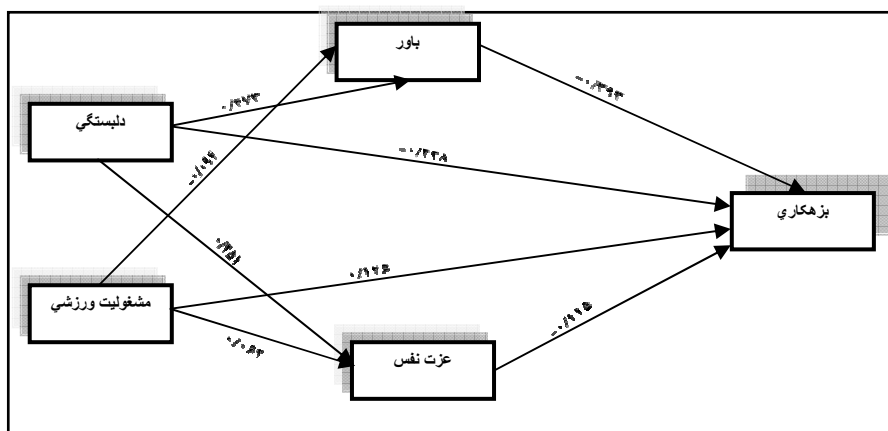
جدول (۵): ضرایب تأثیر مدل تبیین کننده ی بزهکاری

متغیر	ضریب تأثیر غیر استاندارد (B)	ضریب تأثیر استاندارد (Beta)	T- value	Sig (معناداری)	Zero-order (همبستگی)	Partial cor. (همبستگی تفکیکی)
دلبستگی	-۰/۶۱۵	-۰/۲۲۸	-۴/۸۲۹	۰/۰۰۰	-۰/۴۳	-۰/۲۴
مشغولیت ورزشی	۲/۰۱۷	۰/۱۲۶	۳/۰۲۸	۰/۰۰۳	۰/۱۴	۰/۱۵
عزت نفس	-۳/۴۷۴	-۰/۱۱۵	-۲/۶۵۸	۰/۰۰۸	-۰/۲۶	-۰/۱۳
باور	-۶/۰۸۲	-۰/۳۹۳	-۸/۲۷۵	۰/۰۰۰	-۰/۳۹	-۰/۳۹

نتایج مندرج در جدول (۴) نشان می‌دهد ضریب همبستگی چندگانه (R) معادل ۰/۶۰ محاسبه شده که گویای این مطلب است که پنج متغیر دلبستگی، مشغولیت ورزشی، عزت نفس، تعهد تحصیلی و باور به طور همزمان ۰/۶۰ با بزهکاری دانش آموزان ارتباط داشته است. ضریب تعیین (R^2) نیز معادل ۰/۳۶ محاسبه شده است. به این معنی که حدود ۳۶ درصد از تغییرات بزهکاری دانش آموزان توسط پنج متغیر ملاک مذکور، توضیح داده می‌شود و ۰/۶۴ باقی مانده مربوط به سایر عواملی است که در این تحقیق مورد آزمون قرار نگرفته است. همچنین مشاهده می‌شود که قوی‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌ها، به ترتیب عبارت است از باور (بتا = ۰/۳۹-)، دلبستگی (بتا = ۰/۲۲-) و مشغولیت ورزشی (بتا = ۰/۱۲). همان‌طور که ملاحظه شد، از بین متغیرهای ملاک مدل تحلیلی، متغیر تعهد تحصیلی رابطه‌ی معناداری با بزهکاری نداشت. همچنین رابطه‌ی متغیر مشغولیت ورزشی و بزهکاری، مشغولیت ورزشی و باور برخلاف فرضیه‌ی تحقیق به دست آمده است. بنابراین برای دقیق‌تر بررسی شدن رابطه‌ی متغیرهای مذکور (تعهد تحصیلی و مشغولیت ورزشی)، در ادامه با توجه به این که بزهکاری چهار بعد دارد، مدل تحلیل رگرسیونی برای تبیین هر یک از ابعاد بزهکاری بررسی خواهد شد.

نمودار (۱): تحلیل مسیر بزهکاری

نمودار (۲): تحلیل مسیر مدل اصلاح شده بزهکاری

از مقایسه ی نمودار (۱) و (۲) چنین استنباط می شود که بعضی مسیرها در مدل (۲) حذف شده اند. ملاک حذف مسیرهای مدل تحلیلی، ضریب های مسیر که معادل ضریب های بتا است، می باشد. به این صورت که ضریب های مسیر کوچک تر از ۰/۰۵ غیر معنی دار تلقی گردد (۸). بر این اساس ضریب مسیر تعهد تحصیلی و بزهکاری که کمتر از ۰/۰۵ می باشد (۰/۰۲۹-)، از مدل حذف گردیده است. جدول فوق مبین این مطلب است که مهمترین پیش بینی کننده های تغییرات میزان بزهکاری دانش آموزان به طور کلی، به ترتیب متغیرهای دلبستگی (۰/۴۴۱)، باور (۰/۳۹۳)، مشغولیت ورزشی (۰/۱۶۲) و عزت نفس (۰/۱۱۵) بوده است.

تاثیر ورزش بر ابعاد چهار گانه ی بزهکاری: به منظور بررسی دقیق تر رابطه ی مشغولیت ورزشی و بزهکاری و نیز مشغولیت ورزشی و باور مدل تحلیل رگرسیونی برای تبیین هر یک از ابعاد بزهکاری (وندالیسم، خشونت و پرخاشگری، دزدی و تقلب، کجروی های اخلاقی- فرهنگی) انجام گرفت. از مقایسه ی تحلیل های رگرسیونی چند متغیره برای تبیین چهار بعد بزهکاری (دو نکته ی مهم زیر به دست آمده است:

پنج متغیر ملاک مدل (تعهد تحصیلی، باور، مشغولیت ورزشی، عزت نفس و دلبستگی) با کجروی های اخلاقی- فرهنگی و همچنین خشونت و پرخاشگری رابطه ی معناداری داشته اند، در حالی که در مدل رگرسیونی دزدی و تقلب و نیز وندالیسم تنها دو متغیر دلبستگی و باور با متغیر پیش بین یعنی بزهکاری رابطه ی معنادار نشان داده اند. در رابطه با ورزش و بزهکاری این نکته قابل تامل است که مشغولیت ورزشی با کجروی های اخلاقی- فرهنگی و خشونت رابطه ی معناداری داشته است اما با وندالیسم و دزدی و تقلب رابطه ی معناداری نشان نداده است.

جدول (۶) اثر مستقیم و غیر مستقیم متغیرهای مدل تحلیلی بر روی بزهکاری

متغیرها	اثر مستقیم	اثر غیر مستقیم	اثر کلی
دلبستگی	۰/۲۲۸	۰/۲۱۳	۰/۴۴۱
مشغولیت ورزشی	۰/۱۲۶	۰/۰۳۶	۰/۱۶۲
عزت نفس	۰/۱۱۵	—	۰/۱۱۵
باور	۰/۳۹۳	—	۰/۳۹۳

بحث و نتیجه گیری:

یکی از حوزه های مهمی که با مساله ی بزهکاری در ارتباط است، حوزه ی اوقات فراغت و به طور خاص ورزش است. در این تحقیق برای تبیین رابطه ی ورزش و بزهکاری از دو نظریه ی پیوند اجتماعی هیرشی و نظریه ی عزت نفس استفاده شده. نتایج تحقیق حاکی از آن است که بین مشغولیت ورزشی و عزت نفس رابطه ی مستقیمی وجود دارد. پرنٹ و وال (۱۴)، مورگان (۱۱۳) و کاتس ورت (۱۰) نیز به نتایج مشابهی دست یافته اند. همچنین نتایج نشان می دهد برخلاف فرضیه ی تحقیق، بین مشغولیت ورزشی و تعهد تحصیلی رابطه معکوس و معنادار بوده است. این نتیجه بر خلاف مطالعات پیشین می باشد. مطالعات نشان داده اند که مشارکت در برنامه

های فوق مدرسه مثل ورزش با شرکت در کلاس‌های آمادگی دانشگاه و اهداف بالای تحصیلی- که شاخص‌های تعهد تحصیلی هستند- ارتباط مستقیمی داشته‌اند (۹). به نظر می‌رسد، دلایل فرهنگی اصلی‌ترین دلیل به وجود آمدن رابطه‌ی مستقیم بین مشغولیت ورزشی و تعهد تحصیلی باشد. به این معنا که در باورهای فرهنگی اکثریت جامعه این وجود دارد که ورزش کردن و اشتغال به علم دو مسیر جداگانه‌اند و انتخاب هر یک از این راه‌ها منوط به کنار گذاشتن دیگری است. به ویژه دانش‌آموزانی که استعداد تحصیلی خوبی دارند، کمتر به ورزش کردن تشویق می‌شوند. نتایج همچنین مبین آن است که بر خلاف فرضیه‌ی تحقیق، رابطه‌ی مشغولیت ورزشی و باور یک رابطه‌ی معکوس بوده است. شاید بتوان این یافته را با دیدگاه‌هایی که بر خلاف دیدگاه نظری تحقیق حاضر معتقدند ورزش ناسازگاری هنجاری را کاهش می‌دهد، تبیین نمود. فعالیت‌های ورزشی، بویژه ورزش‌های رزمی موضوعی است که شمار زیادی از نوجوانان بزهکار به آنها توجه و علاقه نشان می‌دهند. زیرا این گونه فعالیت‌ها توانایی‌های بدنی بزهکار را تقویت می‌کند و از این جهت باعث خودشکوفایی یا تحقق ذات او می‌شود، جایگاه متمیزی در میان همگنانش به او می‌دهد، عوامل محرومیتی را که با آنها روبه‌روست و از آنها رنج می‌برد به اندازه کافی جبران می‌کند و افزون بر اینها فرصت‌هایی برای تحرک اجتماعی در اختیار بزهکار برتر ورزشی می‌نهد (۱). بعلاوه به نظر می‌رسد لازم باشد برخی روحیات که در افراد ورزشکاران و افراد تخطی‌گر مشترک است، مثل روحیه‌ی ریسک‌پذیری کنترل‌کرده و پس از آن رابطه‌ی ورزش با باور سنجیده شود. به عبارتی ممکن است بالا بودن میزان ضعف پایبندی به باورهای جامعه در بین ورزشکاران، متاثر از روحیه‌ی ریسک‌پذیری ایشان باشد نه تحت تاثیر فعالیت ورزشی. یکی دیگر از نتایج تحقیق مبین وجود رابطه‌ی معکوس بین مشغولیت ورزشی و بزهکاری است. به باور هیرشی نوجوانانی که اوقات فراغت خود را صرف انجام فعالیت‌های عرفی نظیر ورزش، تفریحات سالم و... می‌کنند، کمتر احتمال دارد دست به اعمال انحرافی بزنند. چرا که احتمالاً فرصت لازم برای انجام بزه برایشان باقی نماند. بعلاوه کیفیت مشغولیت در فعالیت‌های عرفی به گونه‌ای است که نوجوان نیازی به انجام بزه در خود احساس نمی‌کند. تحقیقات و مطالعات تجربی اخیر برخی وجود رابطه‌ی معکوس و برخی وجود رابطه‌ی مستقیم، بین ورزش و بزهکاری را نشان داده‌اند (۸، ۱۱، ۱۲). به عنوان مثال کلی (۲۰۰۴) در فرا تحلیل خود اعلام می‌کند که بین همه‌ی انواع ورزش‌های درون مدرسه و بزهکاری رابطه‌ی مستقیم و معناداری دیده شده است. اما برخی دیگر از مطالعات رابطه‌ی معکوس بین ورزش و بزهکاری گزارش کرده‌اند. به طور مثال اگنو و پیترسون در مطالعه‌ی خود پیرامون فراغت و بزهکاری، به این نتیجه رسیده‌اند که ورزش‌های غیر رقابتی بر روی بزهکاری تاثیر معکوس و معناداری داشته‌اند، در حالی که بین ورزش‌های رقابتی و بزهکاری رابطه‌ی معناداری مشاهده نشده است (۸).

برای بررسی دقیق‌تر رابطه‌ی ورزش و بزهکاری دو راه وجود داشت: اول ارائه‌ی دسته‌بندی دقیق‌تری از انواع ورزش و سنجش آن و دیگری بررسی و سنجش تاثیر متغیرهای ملاک بر روی انواع بزهکاری، که هر دوی این راه‌کارها اتخاذ شد: نتایج حاصل از تحلیل‌های رگرسیون چند متغیره برای ابعاد بزهکاری نشان داده است که

مشغولیت ورزشی با وندالیسم و همچنین دزدی و تقلب رابطه‌ی معنا دار نداشته است، اما با خشونت و پرخاشگری و همچنین کجروی اخلاقی- فرهنگی ارتباط مستقیم و معنا داری را نشان داده است. از سوی دیگر تحلیل‌های رگرسیونی چند متغیره حاکی از آن است که مشغولیت در ورزش‌های انفرادی رابطه‌ی مستقیم و معنا داری با بزهکاری داشته است، در حالی که مشغولیت در ورزش‌های تیمی با بزهکاری رابطه‌ی معنا داری با بزهکاری نشان نداده اند. این اختلاف بین تاثیر ورزش‌های تیمی و انفرادی بر بزهکاری جای تامل و تحقیق دارد. برای مطالعه‌ی دقیق‌تر، می‌توان رابطه‌ی مشغولیت در ورزش‌های تیمی را با سایر عناصر نظریه‌ی پیوند هیرشی (دلبستگی، تعهد و باور) مورد سنجش قرار داد. به این صورت که ورزش‌های تیمی می‌تواند عرصه‌ی شکل‌گیری علقه‌ها و پیوندهای عاطفی بین اعضا و مریبان تیم باشد و در نتیجه مانع اقدام نوجوان به انحراف گردد. در مجموع به نظر می‌رسد لازم است یک نوع شناسی کامل از ورزش‌ها برای سنجش دقیق رابطه‌ی انواع ورزش و بزهکاری صورت گیرد. رابطه‌ی ورزش و بزهکاری زمینه‌ای است که هنوز نیازمند تحقیقات پیگیری است تا ماهیت این رابطه روشن شود و ابعاد و عوامل موثر در آن شناسایی گردد(۱).

منابع و ماخذ:

- ۱- انورالخولی، امین(۱۳۸۱)، ورزش و جامعه، ترجمه حمید رضا شیخی، تهران: سمت.
- ۲- پارکس، جانته‌بی و آرکی‌زنگر، بوری و کوارترمن، جرومر(۱۳۸۵)، مدیریت ورزشی معاصر، ترجمه‌ی سیدمحمدحسین رضوی و محسن بلوریان، چاپ اول، آمل: شمال پایدار.
- ۳- رابرتسون، یان(۱۳۷۴)، درآمدی بر جامعه، ترجمه‌ی حسین بهروان، مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی.
- ۴- صدیق‌سروستانی، رحمت‌الله(۱۳۸۳)، آسیب‌شناسی اجتماعی و جامعه‌شناسی انحرافات، چاپ اول، تهران: آن.
- ۵- طالبان، محمدرضا(۱۳۸۰)، دینداری و بزهکاری در میان جوانان دانش‌آموز، چاپ اول، تهران: مؤسسه‌ی پژوهشی فرهنگ، هنر و ارتباطات.
- ۶- قارنی، صدیقه(۱۳۷۷)، تأثیر ورزش بر رشد اجتماعی کودکان عقب‌مانده‌ی ذهنی، پایان‌نامه‌ی کارشناسی‌ارشد رشته‌ی علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد بیرجند.
- ۷- کرلینجر، فرن، ان(۱۳۷۶)، مبانی پژوهش در علوم رفتاری جلد اول و دوم، ترجمه حسن پاشا شریفی و جعفر نجفی زند، تهران: آوای نور.
- 8- Agnew, R and Petersen, D.M(1989) Leisure and Delinquency, Social Problems, 6(4): 332-349.
- 9- Begg, D.j., Langley, J.D., Moffitt, T., Marshall, S.W(1996). Sport and Delinquency, and examination of the deterrence hypothesis in a Longitudinal Study, British Journal of Sports Medicine, 30(4):335-341.
- ۱۰-Coatsworth, J.D (2006). Enhancing the Self-Esteem of Youth Swimmers through coach training. Gender and age effects, Pshychology of Sport and Exercise, 7(2):173-192.
- ۱۱-Hawdon, J.E(1999). Daily Routines and Crime using Routine Activities, Youth & Society, 30(4): 395-415.
- ۱۲-Kelley, M & Sokol K,J., Braddock, J.H., Bassinger, F.L(2004). Control Theory, Sport and Patterns in Delinquency for Youth. NY: Edwin Mellen Press.
- ۱۳-Morgan, W(1984). Exercise and health, USA. Human Kinetics Co.
- ۱۴-Parent, C.J and wall, A.L(1984). Are physical Activity, self-Esteem and Depression Related?, Journal of Gerontionological Nursing, 10(9): 8-11.
- ۱۵-Sugden, J and Yiannakis, A(1982). Sport and Juvenlie Delinquency: A Theoretical Base, Journal of Social and Behavioral Sciences, 22-30.
- ۱۶-Thompson, E.A., Dijulio, K.S., Matthews, T(1982). Social Control theory, Youth & Society, 13(3): 303-326.